

DE SARTORIALIST

de SARTO
RIALIST

GENTLEMAN IN DE 21E EEUW

*Een reisgids door de wereld van
elegantie, vakmanschap & savoir-vivre*

CLAUDE NIJS

“Kleermaken is gevormd door wat bekend is geworden als humanisme: een brede, diepe bekommernis voor de mens, voor het persoonlijke en sociale leven in deze wereld in tegenstelling tot de spirituele zorg over een leven in het volgende. (...) renaissanceportretten zoals ‘Portret van Giovanni Arnolfini en zijn vrouw’ (Jan Van Eyck, 1434) lijken het individuele en het lichamelijke te cultiveren.”

— G. BRUCE BOYER, journalist en moderedacteur bij *Town and Country*

INHOUD

Aangename kennismaking 11
Sartorialisme: de uiting van humaniteit in kleding en gedrag 13
Elegantie en vakmanschap 15

DEEL I – DE SARTORIALE WERELD

Waarom de
sartoriale weg
opgaan?

Sartorialisme

Inspiratie

Het labyrint

Van glamour
naar comfort

De
basisgarderobe

Advies

DEEL 2 – LEVENS IN TEKEN VAN ELEGANTIE EN VAKMANSCHAP

Creatieve gedrevenheid

Aravinda Rodenburg

De magie van vakmanschap

Laura Van Loocke

Synergie in het atelier

Ludovic Elens

Het perfecte juweel

Louis Blomme

Sartorialisme voor horloges

Xavier Thomas & Olivier Steenhaut

Identiteit zonder logo
Simon De Moerloose

Passie en empathie in parfumerie
Kristof Lefebvre

Tijdloze elegantie of eigentijdse expressie
Francis Maere

Tot binnenkort	271
Over de auteur	275
Dankwoord	277
Parels uit het verleden	279
Verder lezen	281
Namenregister	283
Contactgegevens	286

— © JoostVH

AANGENAME KENNISMAKING

II

Mensen kunnen enorm veel kracht halen uit een ontmoeting. Contacten openen deuren tot andere invalshoeken, andere benaderingen, andere culturen. Ontmoetingen kunnen ons inspireren, motiveren en kracht geven. Ronduit blij tot zelfs gelukkig maken. Dit boek laat u kennis maken met een wereld waarin elegantie en vakmanschap extra waardering krijgen. Ik wens u alvast een aangename kennismaking.

SARTORIALISME: *de* UITING *van* HUMANITEIT *in* KLEDING & GEDRAG

De wijze waarop we onze wereld vormgeven is een van de factoren die ons welzijn bepaalt. We construeren onze leefwereld niet enkel met ingrepen in de natuur en met de dingen die we maken, maar ook via ons gedrag én onze kleding. Het woord ‘gentleman’ duikt in deze context op. Maar wie weet nog hoe dit ideaalbeeld in te vullen? Wat betekent het om gentleman te zijn in de 21e eeuw?

Het antwoord in één woord, *sartorialisme*: de uiting van humaniteit in kleding en gedrag. Uiteraard kleden we ons in eerste instantie voor onszelf, om ons goed in ons vel en zelfverzekerd te voelen. Maar voor sommigen is kleding ook een opstap naar méér. Zij beschouwen hun kledij als een bijdrage aan een meer harmonieuze wereld door uiterlijke elegantie te koppelen aan respectvol, genereus en groothartig gedrag. Vakmanschap is daarbij nooit ver weg. Vanuit deze sartorialistische invalshoek analyseren we de mannelijke kledingstijl van schoen tot hoed. Onszelf kleden is een praktische aangelegenheid en beschermt ons tegen weersinvloeden, maar we kunnen zoveel meer maken van kleren dragen. Dit boek is nochtans geen aanzet tot elitair snobisme. Meermaals is immers gebleken dat kleding een krachtig middel is in de bevrijdende en emanciperende strijd voor meer humaniteit.

Onder meer Afrikaanse Sapeurs (leden van de SAPE-beweging ofte *Société des Ambianceurs et des Personnes élégantes*) en Amerikaanse Black Ivy-adepten begrijpen dat zeer goed. Totalitaire regimes proberen daarom net perk en paal te stellen aan individuele expressie.

14 We hopen dat dit boek u onder de huid zal kruipen. Ik wil met u een mentale connectie maken. Dit boek gaat namelijk meer over een levensvisie dan over oppervlakkige schijn. De cocktail die ik u hier aanbied, is samengesteld met kennis, fierheid, respect, elegantie en vakmanschap. Ontastbare ingrediënten die u rust en comfort kunnen brengen.

Deze duik in de wereld van elegantie en vakmanschap is gedreven door de idee dat mensen zichzelf en de wereld rondom zich kunnen verbeteren door op zoek te gaan naar een betere versie van zichzelf via kledij. Die zoektocht is niet enkel een zingevend levensproject. Je kan die ook opvatten als een morele plicht en een bijdrage aan de gemeenschap. Je mindset is daarbij gericht op de excellentie die je stapsgewijs probeert te benaderen. Het einddoel is nooit verworven en het traject start morgen opnieuw. Die voortdurend zichzelf herhalende cyclus van uitproberen, fouten maken, verbeteren en leren is de basis voor de verschillende sporen van persoonlijke zelfontwikkeling die zowel onze sociale als onze professionele capaciteiten bepalen. Er schuilt geen verborgen kennis in dit boek. Er zijn geen rituelen of spreuken die de poort openen naar vakmanschap, hoffelijkheid en savoir-vivre. Er is wel een weg die we wat vergeten zijn. Wie wil kijken kan die zien.

ELEGANTIE *en* VAKMANSCHAP

Mijn drang naar zelfontwikkeling is gekoppeld aan een passie voor vakmanschap en een zoektocht naar elegantie. Kennis, fierheid en respect zijn voor mij geen onbeduidende woorden. Ze zijn nauw verbonden met mijn persoonlijkheid. Mijn vader had ook een oog voor elegantie en was naast een gepassioneerd autoliefhebber – denk: Italiaanse sportwagens – ook een draager van stijlvolle kleding. Een aardje naar zijn vaartje ging ik kledinggewijs dezelfde richting uit. Maar ik voelde dat er over kleding en stijl meer te beleven en te leren moest zijn, ver voorbij louter consumeren. Ik wou stappen zetten in een wereld met een verhaal en een filosofie. Een wereld met meer waardering en meer betekenis. Een wereld met inhoud voorbij de oppervlakkigheid. De wereld van elegantie, vakmanschap en *savoir-vivre*. Daarom moest ik op zoek naar mensen met dezelfde passie. Met een paar van hen maakt u hier kennis.

Je kan moeilijk over elegantie spreken zonder vakmanschap te vernoemen. Goed vakmanschap ligt immers dikwijls aan de basis van elegantie. We moeten het dus ook hebben over de kennis en kunde die het resultaat is van een veelal levenslange toewijding aan kwaliteit en duurzaamheid. Daarom gaat dit boek ook over mensen die zich door deze toewijding onderscheiden. Die niet in de eerste plaats ‘geld’ maar bovenal waarde creëren. Wie binnenstapt in de wereld van elegantie en vakmanschap wordt getuige van een immens universum dat onze kennis en verbeeldingskracht laat uitdijen. Dit boek maakt u deelgenoot van deze verrijkende ervaring. Ik sprak

met Aravinda Rodenburg, Francis Maere, Kristof Lefebvre, Laura Van Loocke, Louis Blomme, Ludovic Elens, Olivier Steenhaut en Simon De Moerloose over hun passie voor elegantie en vakmanschap. Ik ben hun bijzonder dankbaar. Van hun kennis mogen proeven voelde alvast voor mij aan als een buitengewoon privilege.

Misschien heeft u het spontane applaus nog meegemaakt na afloop van een film of bij een vliegtuiglanding. Blijken van waardering voor creativiteit en deskundigheid geuit zonder direct contact met de makers. Vandaag lijken die blijken van waardering overvloedig. Maar wij beschouwen de verwezenlijkingen van vakmanschap niet als vanzelfsprekend. Dit boek wil een eerbetoon brengen aan alle gepassioneerde ambachtsmensen en in het bijzonder aan hen die met hun vakmanschap elegantie creëren.

Ik weet het, elegantie en vakmanschap zijn niet het antwoord op de meest urgente uitdagingen van ons bestaan. Maar ze zijn volgens ons wel een noodzakelijke voorwaarde voor een wereld waarin het goed is om leven. Dat is het uitgangspunt van dit boek. Ik hoop dat u samen met mij de waardering voor elegantie en vakmanschap nieuw leven wil inblazen.

U kan dit boek beschouwen als een reisgids naar een elegante wereld. Bereid u voor op een boeiende reis door eeuwen traditie en cultuur. Er valt heel wat te zien en te beleven. Zoals bij iedere goede reis doet u op aan zelfontwikkeling door de sartoriale weg te volgen. Sartorialisme en vakmanschap zijn zinvolle invullingen op de vraag wat het betekent om mens te zijn. Ze zijn een schuiloord voor humaniteit. Deze expeditie zal niet alleen uzelf verrijken maar bovendien de wereld rondom u aangenamer maken. Sluit u aan, we zijn op weg!

Sartorial

Een woordje uitleg over het woord *sartorial*. In het Nederlandse taalgebied is het nog een nobele onbekende maar in de Engelse taal is de term minstens gangbaar sinds 1823. *Sartor* kent zijn oorsprong in het Latijn en betekent 'iemand die oplapt of herstelt'. Een *sartorius* is een kleermaker en het afgeleide adjectief *sartorial* verwijst naar 'wat met kleding of kleermaken te maken heeft'. Sartorialisme is nog relatief onbekend, maar de internationale interesse ervoor groeit. Ze wordt gevoed door leidende figuren als Simon Crompton, Mark Cho, Kirby Allison, Bernhard Roetzel, Sven

— *Life at sea on board HMS Alcantara*, Cecil Beaton, Wikimedia Commons

— Blazer in wol, zijde en linnen van © Ariston door Grusenmeyer; linnen flat cap, © Derby-Sport

Raphael Schneider en vooral Hugo Jacomet. Hugo Jacomet is de Parijzenaar die in 2009 de blog 'Parisian Gentleman' opstartte, en samen met zijn echtgenote Sonya Glyn in 2017 het YouTubekanaal *Sartorial Talks*. Op Spotify hebben Jacomet en Glyn de podcastseries *Sartorial Talks* en *Discussions Sartoriales*. Het zijn vooral zij die internationaal aan de kar trekken om de sartoriale beweging te laten uitstijgen boven het louter vestimentaire.

*Misschien moeten we voortaan het woord
'gentleman' wel inruilen voor 'sartorialist'*

Op de sartoriale weg kan u borden zien die refereren aan het woord *gentleman*. Wij gebruiken het als referentie aan een levensfilosofie en niet aan een titel. Wél naar gedrag en niet naar afkomst. *Gentleman* in de originele formele betekenis verwijst immers naar de adel. Een *gentleman* (in Frankrijk *gentilhomme*) was de laagste rang van de landadel. De betekeniswijziging van *gentleman* waarbij de term gaat focussen op gedrag in plaats van afkomst dateert minstens van de vroege negentiende eeuw. Misschien moeten we voortaan het woord *gentleman* wel inruilen voor *sartorialist*.

De eerste stappen op de sartoriale weg voelen wellicht bevreedend. Wie enkel naar de plaatjes kijkt, kan de sartoriale ontdekkingsreis niet ten volle appreciëren. Nogmaals: de kleding is geen doel op zich. Voor een buitenstaander klinkt dit nu ongetwijfeld nog paradoxaal, maar de sartoriale beweging heeft niét als doel dat u zich uitdost als een pauw in de hoop dat anderen u gaan bewonderen. Het doel is groter, met name een harmonieuze en elegante wereld te creëren waarin u ten dienste staan van anderen. Uw kleding en gedrag kunnen daarbij helpen.

Het vergt tijd en inspanning om te ontdekken wat waardevol is. Met de eerste stappen op de sartoriale weg is het niet anders. Hier vindt u de inspiratie en kennis die tot sartoriale kunde leidt. De bagage die u nodig heeft om als gentleman of sartorialist door het leven te gaan. Haast u niet. Neem uw tijd. Het toppunt van elegantie is misschien wel mensen op hun gemak stellen. Daarom, neem plaats in uw favoriete zetel, relax en geniet van de rit.

Deel I DE
SARTORIALE
WERELD

Omdat kledij spreekt, vormt ze
een soort vormleer, een set van regels
die de enorme mogelijkheden van die taal
uitdrukken in betekenisvolle en
begrijpelijke boodschappen.

— G. BRUCE BOYER in *True Style*

— Django Rheinhardt en Duke Ellington

WAAROM *de* SARTORIALE WEG OPGAAN?

Ongewild maakten we in de jaren 2020–2021 deel uit van een ongezien sociaal experiment. De COVID-19-pandemie dwong ons om afstand te nemen. Lockdowns beroofden ons van familiale en sociale contacten en van het leven zoals we het kenden. Geen samenkomsten, geen feesten, soms zelfs geen werk. De maatregelen botsten met onze sociale aard. We ondervonden aan den lijve dat gebrek aan fysiek contact ons ziek maakt. De mens is een sociaal wezen, gegrond in zijn omgeving. Daarom maakten we gretig gebruik van de nog weinige vrijheid die ons onder de beperkende maatregelen restte. Het was een verademing om een vriend of kennis per toeval te ontmoeten en er een babbeltje mee te slaan. Wandelend en fietsend kwamen we op vergeten of nooit eerder geziene plaatsen. Zélf in onze onmiddellijke omgeving. We ontdekten opnieuw de natuur en haar schoonheid.

Een inclusieve bekommernis voor onze medemens

Dit boek wil u ook laten herontdekken. Het brengt een ode aan het leven. Ook – en misschien vooral in crisistijden – is het waardevol om op zoek te gaan naar schoonheid, harmonie en elegantie. Maar die waarden zijn slechts middelen tot een empathisch doel dat we ons stellen vanuit een

inclusieve bekommernis voor onze medemens: een betere wereld. Tijdens de pandemie beseften we pas hoe mooi het leven wel kan zijn. Laat ons die les niet vergeten. Laten we meewerken aan een harmonieuze en elegante wereld die ons tijdens de pandemie werd ontzegd.

Dit boek legt de focus op de klassieke mannelijke kleding maar dit betekent niet dat het exclusiviteit wil promoten. Evengoed kan een ander boek geschreven worden over andere onderwerpen die ons doen verlangen naar harmonie en elegantie – het werk van kunstenaars, ontwerpers en vakmensen allerhande. Wij willen u dus niet aanzetten om op ieder moment van de dag zwart glanzende molières, zijden kousen, vicunakostuum, *sevenfold*-das en pochet te dragen. Maak geen karikatuur van uzelf, maar ga op zoek naar manieren om expressie te geven aan uw innerlijke zelf. Wat sartorialisten proberen te doen is hun positieve ingesteldheid en empathie zowel te uiten in gedrag als in kleding. Ik wil daarmee ingaan tegen een bepaalde perceptie van ‘de man in maatpak’ als zinnebeeld van egoïsme, narcisme of zelfingenomenheid. Wel integendeel, ik propageer het beeld van de sartorialist als de nieuwe gentleman, een eretitel die niemand aan zichzelf kan geven maar die je moet verdienen in de ogen van anderen.

Een kunde en een humanitaire daad

De sartoriale weg gaat op zoek naar idealen: elegantie en harmonie. We treffen die aan in hetgeen we als tijdloos ervaren. Een sartorialist gaat op zoek naar de beste versie van zichzelf en geeft in zijn kleding uitdrukking aan individualiteit. Niet om zichzelf in een verheven positie te brengen maar als blijk van respect en waardering voor zijn omgeving. ‘Ik ben omdat wij zijn’ is een letterlijke vertaling van de Afrikaanse term *ubuntu*, een humanistisch concept dat het geloof uitdrukt in de universele verbondenheid van de mens. Een mens kan enkel gelukkig zijn als anderen rondom hem dat ook zijn. Nelson Mandela (1918–2013) zei ooit dat mensen zich best mogen verrijken, maar dat men zich de morele vraag moet stellen of je jezelf verrijkt om de gemeenschap om je heen in staat te stellen zich te verbeteren.

Het voorkomen van de sartorialist is dan ook een poging tot het overstijgen van de eigen nietigheid. Daarmee is het meer dan de schijn ophouden. De finaliteit is niet het beeld. Een sartorialist wil er zijn voor de ander, mensen op hun gemak stellen en dat gaat samen met lovenswaardig gedrag.

Sartorialisten zijn ervan overtuigd dat een lovenswaardig innerlijk versterkt kan worden door een elegant voorkomen.

Over kleding gesproken... In dit boek probeer u het belangrijkste goed voor uw tocht mee te geven: kennis. Zij zal u ervoor behoeden om impulsieve aankopen te doen die in uw kast blijven liggen. Hou trouwens niet enkel rekening met de initiële aankoopprijs, maar zeker ook met de kost per dracht. Misschien heeft u ook wel zo'n paar heel aparte in het oog springende schoenen van een merk dat plots iedereen *moest* hebben in uw kast staan. Zo'n paar dat u uiteindelijk slechts een paar keer heeft aangetrokken omdat u er achteraf gezien toch niet zo goed in zat. Zo'n paar moet het afleggen tegen de schoenen die misschien niet *the talk of the town* waren, maar die u reeds ontelbare keren hebben ondersteund.

Laat u door de richtlijnen en waarschuwingen in dit boek zeker niet beklemmen. Weet vooral dat elegante kleding niet stijf en eentonig hoeft te zijn. Verken en durf. Wees niet bang om eens uit de bocht te gaan. De sartoriale weg verloopt niet eenduidig rechtlijnig. Een sartoriale slipper betekent niet het einde maar behoort tot het leerproces. We proberen u duidelijk te maken dat zich elegant kleden géén kwestie is van afkomst of aanleg. Het is een kunde die je jezelf met behulp van kennis en oefening eigen kan maken. Leer die kunde te ontdekken. En hou er vooral plezier in.

Ik hoor u ondertussen een terechte opmerking maken. Wie zich elegant kleedt, loopt de kans erop aangekeken of aangesproken te worden. "Gaat u naar een trouwfeest?", is een van de gebruikelijke commentaren. Wat kan u daarop antwoorden? Natuurlijk blijft u in de eerste plaats beleefd. En met de hier opgedane kennis zal u ook met zelfvertrouwen in de schoenen staan. Indien u de kans ziet om in gesprek gaan, dan kan u ondertussen motiveren dat uw inspanningen verder gaan dan het uiterlijke. Onze uiterlijke inspanningen beogen een afspiegeling te zijn van onze innerlijke wensen.

Wie er een opmerking over maakt, kan u dus geruststellen. U bent gewoonweg elegant gekleed omdat u wenst te leven in een harmonieuze wereld. In een vrije samenleving hebben we het geluk dat wie zichzelf waardeert ook expressie mag geven aan zijn individualiteit. Er is ook niets mis met een teug zelfliefde. Wie dat verwacht met naar arrogantie neigende ijdelheid heeft het niet goed begrepen en moet voorbij het oppervlakkige kijken. Zich elegant kleden is een bevestiging van uw respect voor de waarde en waardigheid van iedereen die uw pad kruist. Uw vestimentaire inspanning

is geen eenmalige act maar een bestendige humanitaire daad. Om het met een citaat van de muziekgroep Split Enz te verwoorden, “It’s no New Year’s resolution. It’s more than that.”

Het uitdagende aan idealen is dat we ze gemakkelijk kunnen onderschrijven in woorden maar heel wat moeilijker in daden. Voor een sartorialist begint de weg naar een meer elegante en harmonieuze wereld bij zichzelf. Wat wij u hier willen ontsluiten is dat u levenskracht en levensvreugde kan halen uit kleding. Niet alleen zal u zich comfortabeler voelen in uw kleding als u weet dat ze correct is afgestemd op de plaats, het gezelschap en de gelegenheid. Het zal u ook meer zelfvertrouwen bieden en respect in de ogen van anderen. U zal er voordeel uit halen als u de herkomst kent van wat u aantrekt. ‘Weet wat je draagt’ is dan ook een vanzelfsprekende en noodzakelijke regel. Kleding kom ook niet zomaar uit de lucht vallen. Sartorialisten

“MIJN GOD, KLEDING IS
NIET BELANGRIJK, TOCH?”

erkennen dat achter elk kledingstuk een mens schuilgaat die respect en waardering verdient. Ga dan ook na waar je kleding gemaakt wordt. Met welke stof. Of er gewaakt wordt over ecologie, duurzaamheid en arbeidsomstandigheden. Sartorialisme vergt een inspanning die zowel van zelfrespect als menselijkheid getuigt.

We zijn ons ervan bewust dat het belang dat op deze pagina’s aan kleding wordt gegeven overdreven kan lijken. Deze gedachte flitst ook wel eens door het brein van ieder weldenkend sartorialist. Stijljournalist en -consultant Aleks Cvetkovic: “Ik word wel eens wakker met de gedachte: ‘Mijn God, kleding is niet belangrijk, toch?’ Ik spendeer mijn hele leven aan dingen die irrelevant zijn voor ons welzijn en ons bestaan. En de kledingindustrie berokkent zo veel schade aan de planeet en aan mensen. Waarom ben ik dan zo bezeten van kleding?”

Nicolas Gabard, stichter van het Parijse huis Husbands, beantwoordt die vraag: “Ik weet niet veel maar wel één ding, en dat is dat kleding superbelangrijk is. Het is beschaving, het kan mensen vrolijk maken en als je vrolijk bent ben je een beter mens. Ik ben teleurgesteld omdat veel spelers in de kledingindustrie die missie vergeten zijn. In plaats van mensen te kleden, verkopen ze kleding. Maar door mensen te kleden maak je ze vrolijk. Het probleem van de industrie is dat ze de levens van mensen niet meer veranderen. Pas op, we moeten geen fashionista’s maken. Mensen moeten niet geobsedeerd worden van kleding. Maar we kunnen ze vrijere mensen maken door

te wijzen op het belang van hoe je je aankleedt.” Volgens Gabard moeten we terug naar *échte* kleding. En die is niet goedkoop, maar dat is ze ook nooit geweest. Toen fast fashion nog niet geboren was moesten mensen echt investeren in kleding. Ze hadden niet de luxe van wegwerpkleding.

Respect

Sartorialisten geven in hun kleding uiting aan het respect voor al wie naast hen in de wereld staat. Op de sartoriale weg proberen we onszelf en anderen te leiden naar een meer empathische wereld met een hoger gezamenlijk welzijn. Weg van ‘boeit niet’, weg van de empathische en morele onverschilligheid die een toppunt bereikt in verscheurende brutaliteit. De westerse wereld liet in de voorbije decennia veel ‘regels’ over kledij achterwege. Het verlaten van een keurslijf geeft ons meer vrijheid en dat kunnen we toejuichen. Maar samen met de losser wordende kledingregels lijken ook verschillende beleefdheidsregels en omvangvormen te verdwijnen. Hoeveel jongeren kennen trouwens nog het woord *etiquette*? De kans dat u in de voorbije jaren op een trouwfeest of begrafenis mensen gezien hebt die toch wat vestimentair uit de toon vielen is groot. Net zo is het met gedrag gesteld: dat getuigt wel eens van weinig respect.

De mens maakte vroeger een duidelijker vestimentair onderscheid tussen wat hoorde op openbare plaatsen en wat meer geschikt was voor privéaangelegenheden. De grens tussen onze private en publieke persoonlijkheid lijkt ondertussen vervaagd. Net zoals het onderscheid tussen doordeweekse en bijzondere gelegenheden, en de daaraan gekoppelde vestimentaire consequenties. Misschien vindt u dit alles zonder erg. Maar misschien vindt u ook dat we met het opgeven van etiquette het kind met het badwater hebben weggegooid.

De verloedering van moraal en etiquette werd in de oudheid reeds in gedenksteden gekerfd als boodschap aan de eeuwigheid. Niets nieuws onder de zon dus. Sartorialisten wensen geen moraal te prediken maar willen de tijdloze regels opblinken die bijdragen aan het plezierige en aangename. Omgangsvormen en ‘regels’ dienen niet te berusten op dwang maar op bereidheid en verlangen: individuele expressie die gepaard gaat met empathie en een verlangen naar verbinding en welzijn.

Etiquette

Het woord etiquette hebben we te danken aan Filips de Goede (1396–1467), hertog van Bourgondië. Op een kaartje (*etiquette*) stond hoe bezoekers zich aan zijn hof moesten gedragen. Lodewijk XIV (1638–1715) zou dit later extreem cultiveren. Aan zijn hof werd de etiquette allesomvattend, strikt afgelijnd en ceremonieel. In de Victoriaanse tijd (1837–1901) zou men in Groot-Brittannië nog verder gaan. Strikte omgangs- en gedragsregels hadden een stevige greep op het dagelijkse leven. Organisaties opgezet door politieke en religieuze hervormers zagen zelfs toe op het dagelijks gedrag. Wie niet in de pas liep werd bestraft.

Een dergelijk systeem van strikt op te volgen regels met bestraffing ligt veraf van onze sartoriale weg. De ‘regels’ die we bespreken zijn niet van openbare orde. Wie zich begeeft op de sartoriale weg moet er ook plezier aan beleven. Wel is het handig de regels te kennen. Hoe je er daarna mee omgaat getuigt van je individualiteit. Je moet de regels eerst kennen voor je ze kan doorbreken. Uit de ontelbare en heel gedetailleerde etiquetteregels van de victorianen zijn er wel een aantal algemene regels die nog steeds aan te prijzen zijn. Niet alles is gedateerd en irrelevant voor onze tijd. Een aantal regels hebben een tijdloos karakter. ‘Zich kleden naar de gelegenheid’, ‘aangenaam gezelschap zijn’, en bovenal ‘zichzelf ontwikkelen tot de best mogelijke versie van zichzelf’: het zijn slechts een paar regels waaraan hedendaagse sartorialisten zich proberen te houden.

Niet van moeten maar van willen

In een wereld met heel wat verscheidenheid aan sociaal-culturele identiteiten en onderlinge beïnvloeding spreken we niet één taal maar een veelheid van talen. De diversiteit aan specifieke regels en omgangsvormen die behoren tot de vele gemeenschappen, (sub)culturen of clubs maakt het voor een mens niet altijd gemakkelijk zich thuis te voelen. Het zou daarom handig zijn mocht er een bundel bestaan van algemene spelregels waarmee men zich zonder angst onder anderen kan bewegen. Een etiquette heeft net als doel ons voorkomen en gedrag zo te stroomlijnen dat een gelegenheid voor iedereen aangenaam wordt.

We hoeven echter geen bundels aan etiquetteregels te schrijven zoals de victorianen. Het voldoen aan de geest van etiquette is een kleine moeite